ಎಂ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜ

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಆಳಿದ ಗಂಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗಂಗರ ಮಾಂಡಲಿಕರಾಗಿ ಕೊಡಗಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಂಗಾಳ್ವರೂ ಆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಚೋಳರ ಒಂದಿಗೆಯೆ ಕೊಡಗಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೊಂಗಾಳ್ವರು ಜೈನರಾಗಿದ್ದರೂ. ಮುಂದಿನ ಅವರ ಕೆಲವು ಅರಸರು ವೀರಶೈವದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು ಎಂದರೂ[1] ಆ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಚಂಗಾಳ್ವರಂತೆ ಉಳಿದರು ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಚಂಗಾಳ್ವರು ಕೊಡಗಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನನಿಂದ ಪನಸೋಗೆಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತರಾದರು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಚೋಳರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕೆಲವರು ಇದ್ದು ತಮ್ಮ ದೀಕ್ಷಾ ಗುರುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ವೀರಭದ್ರನಗುಡಿಗಳನ್ನು, ಮಠಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.[2] ಕೊಡಗಿನ ಕಾವೇರಿಯ ಪೂರ್ವ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಚೋಳಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ವೀರಭದ್ರ'ನ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ[3] ಬಹುಶಹ ಕೊಡಗಿನ ಬಿಳುಗುಂಡ ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊಸಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತನಾದ ಗೋಷತಿ[4] ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಜಗದ್ಗುರು ಚಂದ್ರಗುಂಡಸಿವಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಭಾವವೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಂಚಿಯ ಈ ಹೈಹಯ ವಂಶದ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೦೪ –೪೨) ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಜಗದ್ಗುರು ಚಂದ್ರಗುಂಡ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವ, ಗಂಗರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿದ್ದವ ಹಾಗೂ ನಂದಿಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಜೈನ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ನಂದೇಶ್ವರ ದೇಗುಲಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೂ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ[5]. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂಗಾಳ್ವರಸರ ಶಾಖೆ ವೀರಶೈವವನ್ನು ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಿರುವ ಅಥವಾ ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅರಸರಿಂದ ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸಹಜ ಅಂಗವಾದ ಮಠಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾಂದಿ ಬಿಟ್ಟಿತು ಎನ್ನಬೇಕು. ಕೊಡಗಿನ ಕಾವೇರಿಯ ಈ ಪೂರ್ವ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ನಂಜರಾಯಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶ) ಬಿದ್ದ ನಾಂದಿ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಗುರುಸ್ಥಲದ, ವಿರಕ್ತಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಗೂ ಸಂಸಾರಿ ಮಠಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರಿಗೆ ಮುನ್ನವೆ ಕೊಡಗಿನ ಕೆಲವರಸರು ಅನುಸರಿಸಿ ಧರ್ಮ, ರೂಪಿಸಿದ ಮಠಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಅಂಶಗಳು ಪೂರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೊಡಗಿನ ಅನೇಕ ಶಾಸಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೫೮ರ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗಿನ ಯಡ್ತೂರು ಶಾಸನವು ಹಾನುಗಲ್ಲು ಕದಂಬ ವಂಶದದುದ್ದರಸನ ಇಲ್ಲಿನ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತೆ. ಅವನು ಮಾಹೇಶ್ವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಶಿವಭಕ್ತನೆಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.[6] ಅಂದರೆ ವೀರಶೈವ ಪ್ರಭಾವಿತ ಅರಸು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಅದು ಪುರಾವೆ ಇರಬಹುದು.

ಚೋಳರ ಅಧೀನರಾದ ಮೇಲೆ ಚಂಗಾಳ್ವರು ಕ್ರಮೇಣ ವೀರಶೈವದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ಪುರದ ಅನ್ನದಾನಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುಲದೇವರನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಆ ಬೆಟ್ಟ, ಶ್ರೀಗಿರಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಚಂಗಾಳ್ವರು ಬೆಟ್ಟದ ಪುರದ ಮೂಲಮಠದ ಅಥವಾ ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪೀಠದ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ, ವೀರಶೈವ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ರಾಜವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಸೂಚನೆ ನೀಡುವಂತಿದೆ. ಅವರು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮ್ಮತ್ತಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಬೆಟ್ಟದಪುರದ ಮಠದ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇದನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಂತಿದೆ. ಪೂರ್ವಚಂಗಾಳ್ವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ, ನಂತರದ ಚಂಗಾಳ್ವರಲ್ಲಿ (೧೫ನೇ ಶತಮಾನದ) ಮತ್ತೂ ಘಟ್ಟಿಗೊಂಡು ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ

ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಬಹುಶಃ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಬ್ಬಿಮಠದ ಬಳಿಯ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಗುಡಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೬೪ರ ಅಲ್ಲಿನ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅಬ್ಬಿ ಮಠದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಗುರುಸ್ಥಲದ ಮಠವೊಂದಿತ್ತು ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೫ರ ನಂದಿಗುಂದ ಶಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಗಣಹೂರು' (ಗ್ರಾಮ)[7], ವೀರಶೈವದ ಗಣಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗಣಹೂರು > ಗಣಗೂರು ಆಗಿದ್ದರೆ, ತದನುಗುಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಠವಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ಸೂಚನೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಚೆಂಗಾಳ್ವರ ಪೆರಿಯರಾಜರುದ್ರಗಣ ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕೈಲಾಸ ಪದವಿ ಒದಗಲೆಂದು ಗಣಗೂರಿನಲ್ಲಿ ಭೂದಾನ ಮಾಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೦ರ ಅಲ್ಲಿನ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ[8]. ಚೆಂಗಾಳ್ವ ಶ್ರೀಕಂಠರಸು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೪೪ರಲ್ಲಿ 'ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೇರು ದೇವರಿಗೆ' 'ಭಗುತನ ಕೋಟೆಗೆ'ಸಲ್ಲುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಂದರ್ಭವು[9] ಅಲ್ಲಿದ್ದರಬಹುದಾದ ವೀರಶೈವ ಮಠವೊಂದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.

ನಂಜರಾಯಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿ ಲಭ್ಯವಾದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೮ರ ಹೊಸ ಶಾಸನದ ರೀತ್ಯ ಅಲ್ಲಿ ವೀರಚೋಳ ಚೆಂಗಾಳ್ವ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು ಆಗ ಅದು ಕೊಡಗು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವೆನಿಸಿ ಅವರ ರಾಜಧಾನಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅದಾಗಿ ಅವರ ಶಿವಾಚಾರದ ಹವ್ಯ-ಕವ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಠವೊಂದಿದ್ದು ಪಟ್ಟದ ಮಠವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಮಠ ವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಅವರ ಕಾಲದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ನಂತರದ ಚೆಂಗಾಳ್ವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಒದಗಿರಬೇಕು. ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಮಠ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ನಂತರದ ಚೆಂಗಾಳ್ವರು ಕೊಡಗು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಂಜರಾಯ ಪಟ್ಟಣದ ಭಾಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಳತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜಪೋಷಣೆ ದೊರಕಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಹಾಲೇರಿ ಅರಸು ವಂಶ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಅಂದರೆ ಇಕ್ಕೇರಿಯಿಂದ ಬಂದ ರಾಮರಾಜ ನಾಯಕನ ಹಿರಿಯಮಗ ವೀರರಾಜ ಒಡೆಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೮೬ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕೊಡಗಿನ ಹಾಲೇರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ವೇಳೆಗೆ[10] ಚೆಂಗಾಳ್ವರಿಂದಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ಪರವು ಇದ್ದು ಅವು ಆತನಿಗೆ ನೈತಿಕ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿರಬೇಕು. ಈ ವೀರರಾಜ ಒಡೆಯ ಚೆಂಗಾಳ್ವಪೆರಿಯರಾಜದೇವ ರುದ್ರಗಣನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗಿರುವಂತಿದೆ. ಈತ ಹಾಲೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜಂಗಮವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ 'ಕೈಮಠ' ವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮಠದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅನುವುಗೊಳಿಸಿದ ಬಹುಶಃ ಹಾಲೇರಿಯ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಐಗಳ ಮಠ ಇವನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೂಲ 'ಕೈಮಠ'ವಾಗಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಆತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಳದಿ ದೊರೆಗಳು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಜಂಗಮಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು[11]. ಬಹುಶಃ ಅವು ಬಹುತೇಕ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರಲ್ಲಿ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ೬೩ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರೆ ಲಿಂಗರಾಜ ಒಡೆಯ ೬೩ ಜಂಗಮ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದ ಮಠಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ[12]. ಆದರೆ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ೧೦೮ ಮಠಗಳಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಾಳೆ ಆಗಲು ಮೊದಲಿದ್ದ ೪೫ ಮಠಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬಹುಶಃ ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯರಾದ ೬೩ ಜನಪುರಾತನರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರು ಈ ಮಠಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರಬಹುದು, ಹಿಂದಿನವುಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಕೊಂಬು ಕೂಗುವ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುವಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮಠವಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರ ಇಚ್ಛೆ ಆಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಜನಪ್ರತೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ 'ಕೊಂಬು'ವಿನ ಲೆಖ್ಖದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ೧೨ ಮಠಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರಬೇಕಿತ್ತು. ಕಾರಣ 'ನಾಡ್‌ಕಟ್‌ಪಾಟ್'ರೀತ್ಯ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ೧೨ ಕೊಂಬಿನಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶ. ಇದು ದೊಡ್ಡವೀರಪ್ಪನ ಕಾಲದ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೭-೧೭೩೬) ಸಂಗತಿ ಹಾಗು ೧೨ ಕೊಂಬುಗಳೇ ೨೮ ನಾಡುಗಳಾಗಿ ರೂಪಿತವಾದವು[13] ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಕೊಂಬಿನ ಕೂಗಿನ ವಿಸ್ತಾರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೯ ಮಠಗಳಿರಬೇಕು. ಇದು ಅವಾಸ್ತವವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಬದಲಿಗೆ ನಾಡಿಗೆ, ನಾಲ್ಕು ಕೇರಿಗಳಿದ್ದುವು. (ಶ್ರೀ ಮಂಗಲ ನಾಡು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ, ಕೇರಿಗೆ ಕೋವು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು), ನಾಲ್ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ

ಒಂದೊಂದು ಮಠಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದುವು (ಕೊಡ್ಲಿಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ, ದ. ಕೊಡಗಿನ ಹತ್ತುಗಟ್ಟುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಉದಾಹರಣೆ ಇದೆ). ಅದಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ನಾಡಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಠಗಳು ನಾಲ್ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ೧೦೮ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿಕೆ ಆಗುವಂತೆ ಕೆಲವು ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ೨೮ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದ ೪೫ ಮಠಗಳ ಜೊತೆಗೆ ೬೩ ಮಠಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಒಟ್ಟು ೧೦೮ ಮಠಗಳನ್ನು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಹಿಂಗಡಿಸಿ ನೆಲೆ ಗೊಳಿಸಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅನುಗುಣವಾಗಿ ದಾನ ದತ್ತಿ ಜಹಗೀರುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಕೆಲವು ಮಠಗಳಿಗೆ ಉಂಬಳಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅರಸಿ ಹೋದಾಗ ೯೦ ಮಠಗಳ ಹೆಸರು ನೆಲೆ ಕಾಣಸಿಕ್ಕಿತು. ಉಳಿದವುಗಳ ಹೆಸರು, ಅಸ್ತಿತ್ವ ಜನತೆಯ ನೆನಪಿನಿಂದಲೇ ಮರೆಯಾಗಿರುವಂತಿದೆ.

ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ರೀತ್ಯ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ೫೭ ಮಠಗಳಿಗೆ ೩೧,೫೫೭ ಭಟ್ಟಿ ಭೂಮಿ ದತ್ತಿ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ರೈತರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟದ್ದರೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ೩೩೬೦ ರೂಗಳ ಆದಾಯ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ·ಜಮೀನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಮಠಗಳೆಂದರೆ ಬಸವನಹಳ್ಳಿ ಮಠ (೪೧೦೫ ಭಟ್ಟಿ); ಅಬ್ಬಿಮಠ (೪೦೦೫ ಭಟ್ಟಿ) ಮಾದಾಪುರಮಠ (೨೬೪೩.೭೫ ಭಟ್ಟಿ) ಸಿದ್ಧಾಪುರ ಮಠ ಹೊರೂರು ನೂರೊಕ್ಕಲು ನಾಡು (೨೩.೬೦.೩೩ ಭಟ್ಟಿ) ಅಮ್ಮತ್ತಿ ನಾಡಿನ ತಾನಡಿ ಮಠ (೧೪೮೫ ಭಟ್ಟಿ), ಹೊರೂರು ನೊರೊಕ್ಕಲು ನಾಡಿನ ಭಟ್ಟಿ ಚಿಡದರಹಳ್ಳಿ ಮಠ (೧೪೩೦ ಭಟ್ಟಿ), ಎಡೆನಾಲ್ಕು ನಾಡಿನ ಜಪದಕಟ್ಟೆಮಠ (೧೧೮೩.೭೫ ಭಟ್ಟಿ) ಗಡಿನಾಡಿನ ತೊರೆನೂರು ಮಠ (೧೧೦೦ ಭಟ್ಟಿ) – ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೮೩೩೦ ಭಟ್ಟಿಗಳು – These 57 mattas or Jangamas are religious institutions originated and endowed by Coorg Rajas... evidently of greater importance to the Shivachara priests who desire an easy living from the rich endowments than of any practical use for the Coorg people amongst whom this sect inspite of its royal patronage never struck any root[14] ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಒಂದು ಪಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿದೆ ಹಾಗು ವಾಸ್ತವ ಸಂಶೋಧನೆಯದಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಹಿಂದೆ; ಮುಂದೆ ವಿವೇಚಿಸಿರುವ ವಿಷಯದಿಂದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೊಡಗಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ೧೦೮ ಮಠಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಇಂದೂ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಮನೆತನಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಮಠಗಳು ಬೀರಿರುವ ಪರಿಣಾಮ, ಸದ್ಬೋಧೆಯ ಹಾಗು ಶಾಂತಿಯ ನೆಲೆಗಳಾಗಿ ಇದ್ದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾಲುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡತನದ ಬಳುವಳಿ ನೀಡುವಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾ ದಾನ, ದಾನದತ್ತಿ ನೀಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು–ಸಾವು–ಸಮಾಧಿ, ಹಬ್ಬ–ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ, ಮಠಗಳ ಪಾತ್ರ ಗಣನೀಯವಾಗಿರುವುದು ಶಾಸನ ಹಾಗು ಜನಜೀವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಮಠಗಳು ತಮ್ಮ ಕ್ರಿಯಾರಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಅನ್ಯಾಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ, ಪರಾಧೀನತೆಗೆ ಪಕ್ಕಾಗಿರುವುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಠಗಳ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಾಗು ಆಧುನಿಕ ಅರ್ಥಗಳು ಕೊಡಗಿನ ಈ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಹಾಗು ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯಮಠಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

'ಮಠಸ್ಚಾತ್ರಾದಿ ನಿಲಯಂ' ಎಂಬ ಅಮರಕೋಶದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅಶನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನೆಲೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಾಮಾನ್ಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವೀರಾಗಮದ ರೀತ್ಯ

ಮಠಮಧ್ಯೇ ಮಹಾಶ್ರೇಷ್ಠಾನ್ವೀರ ಮಹೇಶ್ವರಾನ್ ಪ್ರಿಯೇ
ಪೂಜ್ಯಾನ್ ಪುರಾತನಾನ್ ಪೂರ್ವಾನ್ ಪುರುಷಾರ್ಥ
ಪ್ರದಾಯಕಾನ್।

– ಮಠದಲ್ಲಿ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರು, ಪೂಜ್ಯರು ಪುರಾತನರು, ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಕರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಹೇಶ್ವರ ಜ್ಞಾನದಾನ, ಜ್ಞಾನಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು[15]. ಈ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ರಾಜನಿಕ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಣೆ ಹಕ್ಕುಗಳುಂಟು. ಗುರುಮಠ, ವಿರಕ್ತಮಠಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೆರವೇರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೆ, ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತದ್ದುಂಟು[16]. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಗುರುಪೀಠಗಳು, ಪಟ್ಟದ ಮಠಗಳು

ಇಂತಹ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿವೆ. ಕೊಡಗು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಈ ಮಠಗಳ ರಚನೆ ಅಥವ ಚೌಕಟ್ಟು ಕ್ರಿಯೆ, ಸಂಚಲನ, ರೋಗ ಸ್ಥಿತಿ, ಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಮೂಲಕ ವಿವೇಚಿಸುವ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ[17]. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸರಣ, ದೀಕ್ಷಾ ಸಮಸ್ಕಾರ, ವಿದ್ಯೆ, ವಸತಿ, ಕಲ್ಯಾಣ ಯೋಜನೆ, ಅಂಧರ ಕ್ಷೇಮಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜಾತಿರಹಿತ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ನಿರ್ಮಾಣ, ವೃದ್ಧಾಶ್ರಮ ಗ್ರಂಥ್ ಪ್ರಕಟನೆ, ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ, ಜನಸಂಪರ್ಕ, ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುದಾರಿಕೆ ತಮ್ಮ ಇತಿಮಿತಿ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗು ಪರಿಹಾರ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಜಿಕವಾಗಿ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ಇಂದಿವೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳೂ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತ ಹಾಗು ಪಟ್ಟದ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ಆದರೆ ವಾಣೀಕೃತ ಮಠ (ಸಂಸಾರಿ ಮಠ) ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾವೆ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣ ಬರುವ ಹಿರೇಮಠಗಳು ಕೊಡಗಿನಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಸ್ಥಲದ ಪೀಠದ ಶ್ರೀಶೈಲ, ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು ಉಜ್ಜಯನಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಶೈಲ ನಿಡುಮಾಮಿಡಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು, ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೀ ಮುರುಘಾ, ಚೇಲಾಳ್, ಲೀಲಾಖ್ಯ ಸಮಯ ಮಠಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಸಾರಿ ಮಠಗಳು ಈಗ (ಬಹುಶಃ ವಾಣಿಕ್ರತ ಮಠವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನ ಗೊಂಡವು) ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ಅಬ್ಬಿಮಠ: ಶಾಸನ ಹಾಗು ದಾಖಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೊಡಗಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಠವಾಗಿರು ವಂತಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿಯೇ 'ಯಡವನಾಡು ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕು ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರಾಮ ಹೊಸಳ್ಳಿಗ್ರಾಮ ವೆಂದು, ಜಿಗಟ್ಟಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮ ವೆಂದು' ಎಂದಿದ್ದರು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ದಾನ ಶಾಸನವು ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಒದಗಿದೆ[18]. ಅದಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ಹುಲಸೇಗ್ರಾಮದ ಜಂಗಮ ಈರಯ್ಯ ಬರೆದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುರುಘಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯ ಶಾಂತಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಚೌಕಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು, ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಚಿಕ್ಕ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ಇದನ್ನು ಚೌಕಿ ಮಠವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ[19] ಎಂದು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಗುಡಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೫) ಶಾಂತ ಮಲ್ಲಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ ದಿನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಮಹಂತ ಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಚರಮೂರ್ತಿ ಶಾಂತ ವೀರಸ್ವಾಮಿ. ಅವರ ಚಿರಮೂರ್ತಿ ಅಬ್ಬಿ ಮಠದ ನಿರಂಜನ ದೇವರು, ಎಂಬು ಅಂಶವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಗದ್ದುಗೆಗಳಿವೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ನಿಸರ್ಗಸುಂದರ ಮಠವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರ ದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್‌ಮಠದ ನೇರ ಆಡಳಿತದ ಬೇಲೂರು ಮಠದ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಠವಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ವೀರಶೈವ ಗುರುಗಳು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪರ್ವವನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಅಬ್ಬಿಯ ಬಳಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಗುಡಿ ಇದ್ದು, ತೇರುಗದ್ದೆ ಬಯಲನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಹುತ್ತರಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದುಗೆ ಹಾಗು ಗುಡಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಜನತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೫ರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ನಾಯಕ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ನಾಯಕರು ಇಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನೋಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಕಾರ್ತೀಕ ಶುಕ್ರವಾರ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷದೀಪೋತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಾದಾಪುರ ಮಠ: ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಈ ಮಠದ ಮುಂಬಾಗಿಲು, ಬಸವನ ಗುಡಿಯ ಒಳಬಾಗಿಲು, ಗೋಪುರದ ಕಳಶದ ಹಿತ್ತಾಳೆ ಪತಾಕೆಯ ಮೇಳೆ ಶಾಸನವಿದ್ದು, ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವೂ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಮಠದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ಗೋತ್ರ, ಸೂತ್ರ, ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನ ಗದ್ದುಗೆ ಇದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯ರಲ್ಲಿ ಆತನ ಮಗ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಬಸವೇಶ್ವರ ದೇಗುಲ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು, ಶಾಸನೋಕ್ತವಿದೆ. ಮಠದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಹಾಗು ಅವರ

ಕರಮಲ ಸಂಜಾತ ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಮಠದ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಜಂಬೂರು, ಬೇಳೂರು, ಬಸವನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜಹಗೀರಿ ಜಮೀನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಹುತ್ತರಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಗದ್ದೆಯಿಂದ ಭತ್ತದ ಕದಿರ ತಂದು ಗದ್ದುಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಳಿ ಇಟ್ಟು ಪೂಜೆಯ ನಂತರ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗದವರು ಕದಿರುಗಳನ್ನೂ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೌರ್ಣಮಿಯ ರೋಹಿಣಿ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕದಿರು ಕುಯ್ದು ಅರಮನೆ ಪೊಳ್ದು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮರು ದಿನ ನಾಡು ಹುತ್ತರಿ (ನಾಡು ಪೊಳ್ದು) ಅಂದು ದೇವರ ಗದ್ದೆ ಅಥವಾ ಮಠದಗದ್ದೆಯಿಂದ ಕದಿರು ಕುಯ್ದು ಮೇಲಿನಂತೆ ಪೂಜಿಸಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮಠದ ಮುಂದೆ ಹುತ್ತರಿ ಕೋಲಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪತ್ತುಕೊಟುಪಾತಾಳ (ವಿವಿಧ ದೈವಗಳ ತೆರೆ ಮತ್ತು ಕೋಲುಗಳು) ಕಟ್ಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ಕೇರಳದ, ಕನ್ನಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ವರ್ಷ ಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಭಕ್ತರು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಿ ನೆಡುವ ಹಬ್ಬ 'ಒಯ ಹಾಕುವುದು' ಹಾಗು ಸ್ಪರ್ಧೆ 'ಓಟ್‌ನಾಟಿ' ಇಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗಿತ್ತು. ಕೊಡವರ ವೇಷ ಕುಪ್ಪಸ ದಟ್ಟಿ ಧರಿಸಿ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ಪರ್ಧಾ ವಿಜೇತರಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಹುತ್ತರಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಟವನ್ನು ಗುರುಗಳು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಕೋಲು ಹೊಡೆದ ಮೇಲೆ ಕೊಡವರು ಕೋಲಾಟ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಡಗಿನ ರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ದೀಪಾವಳಿ ಹಾಗು ಜಂಬೂ ಸವಾರಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಡಗಿನ ಉತ್ತರಾ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುವವರಿಗೆ ಈ ಮಠ ತಂಗದಾಣವಾಗಿತ್ತು; ದಾಸೋಹದ ನೆಲೆ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಮಠದ ವಾಸ್ತು ಮಡಿಕೇರಿ ಓಂಕಾರೇಶ್ವರ ದೇಗುಲದ ವಾಸ್ತುವಿನಂತೆ ಇಂಡೊ–ಸಾರ್ಸೆನಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ.

ಬೇಳೂರು ಮಠ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹತ್ ಮಠದ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಈ ಮಠದ ವತಿಯಿಂದ ಶಾಲೆಯೊಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹುತ್ತರಿ ಆಚರಣೆ, ಶಿವರಾತ್ರಿ ಹಬ್ಬ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘಾ ಮಠದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ಆಗಾಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯ ಮಾಡಿಸಿ ಮಠದ ವತಿಯಿಂದ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಬಸವನ ಮಠಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದಾಗ, ಬೇಳೂರು ಮಠದ ವಶಕ್ಕೆ ಅದು ಬಂದಿತು.

ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ಮಠ: ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೦ರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ಮತ್ಕೆಳದಿ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕರು... ಬಿದರೂರು ತಳವಾರಿಕೆ ಸಿಸ್ತಿನಲ್ಲು, ಸೋಮವಾರಪೇಟಯಲ್ಲು ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿರಕ್ತ ಮಠ[21] ಎಂದು 'ನಗರ'ದ ಶಾಸನವಿದೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಈ ಸ್ಥಳ 'ಕೊಡಗಿನ' ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆ ಆಗಿರಬಹುದೇ? ಜಮಾಬಂದಿಲ್ಲಿ 'ನಗರೂರು ಮಠ' ಎಂದಿರುವ ಕಾರಣ ಕೆಳದಿಯ ಕಿರಿಯ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕ ನೇ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೦–೧೭೫೫) ಇದರ ಸ್ಥಾಪಕವಾಗಿರುಬೇಕು. ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿ ಯವರು ಇದರ ಪ್ರಥಮ ಗುರುವಾಗಿರಬೇಕು. ನಗರದ ಕಡೆಯ ನಾಯಕ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ 'ನಗರೂರು ಮಠ' ಎಂಬ ಹೆಸರೆ ನಿಂತಿರುವಂತಿದೆ ಜಮಾಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಶ್ರೀ ಗುರುಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಹರಿಜನರು ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಉಚಿತ ಹಾಸ್ಟೆಲ್, ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆ, ಧನ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಮಠದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸದರು. ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ 'ಚೌಡಿ' ಪೂಜೆ ಉಂಟು. ಹುತ್ತರಿ ಆಚರಣೆ ಉಂಟು. ಕೊಡಗಿನ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಶಿವಾನುಭವ ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಕೀರ್ತಿ ಈ ಮಠಕ್ಕಿದೆ. ಉತ್ತರಕೊಡಗಿನ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಸಕ್ರಿಯ ಮಠವೆನಿಸಿದೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ಸುಂದರ ಅಂಗಳ, ಆಕರ್ಷಕ ಗದ್ದುಗೆ ಮನೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ.

ಅರಮೇರಿ ಮಠ: ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜೀವಂತ ಮಠವಿದು. ದೊಡ್ಡ ವೀರಪ್ಪ ಒಡೆಯನ ತಂಗಿ ನೀಲಮ್ಮಾಜಿಯನ್ನು ನಾಯಕಂಡ ಮನೆಯ ಉತ್ತಪ್ಪನನ್ನು, ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆತ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ತೀರಿ ಕೊಂಡಾಗ ಆಕೆಗೆ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸು. ಆಕೆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಿಚ್ಚಿಸದೆ ಬೆಪ್ಪು ನಾಡಿನ ಅರಮೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು.

ಆಕೆ ಸದ್ಬೋಧೆಗಾಗಿ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೨ರಲ್ಲಿ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಶಿವಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನ ಈ ಮಠದ ಮೊದಲ ಗುರುಗಳನ್ನಾಗಿಸಿ ನಿರೂಪ ಹೊರಡಿಸಿದ. ಇದು ಚೇಲಾಳ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಠವಾಗಿದೆ. ಬಹಳ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿರುವ ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಬಸವಜಯಂತಿ ದಾಸೋಹ, ಹುತ್ತರಿ ಆಚರಣೆ ಶಿವಾನುಭವ ಗೋಷ್ಠಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳುಂಟು. ಕೊಡವರು ಮೊದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹುತ್ತರಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಮ್ಮ ಮಾಪಿಳ್ಳೆಗಳ ಜನಪದ ಕಲೆಯಾದ ದಪ್ಪು ಆಟ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮಠದ ವತಿಯಿಂದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ನಡೆದಿವೆ.

ತೊರೆನೂರು ಮಠ: ತೊರೆನೂರು ಪಂಚಮಠಗಳೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಮಠ ಚೇಲಾಳ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಮರುಳ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಶಿರಂಗಾಲ ಕಣಿವೆ, ಕೂಡು ಮಂಗಳೂರು, ಕೊಡಿಗೆ ಕೊಪ್ಪಲಿನ ಬಳಿ ಹೆಗ್ಗಡಹಳ್ಳಿ, ಕುಶಾಲನಗರ, ಹುಲಸೆ, ಹಾರಂಗಿ, ಕಮ್ಮತ್ತನಹಳ್ಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಡೆ ಜಹಗೀರು ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ರಾಜನು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭೂದಾನ ಕೊಡಲು ಬಂದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಜನ ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿ ಹೋದ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನಂತೆ. ಹೆಗ್ಗಡಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಜಮೀನು ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಇತ್ತು. ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಯವೊಂದಿತ್ತು. ಇಂದು ಅದರ ನವರಂಗದ ಸ್ತಂಭ, ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲಿನ ನಂದಿ, ಉಳಿದಿದ್ದು ಲಿಂಗದ ಪಾಣಿ ಪೀಠಗಳು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೩೦ರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ವೀರಪ್ಪನು ಕುಡುಮದ ಮಂಜುನಾಥ ದೇವರಿಗೆ (ಧರ್ಮಸ್ಥಳ) ಹೆಗ್ಗಡಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಸಿರಂಗಾಲದ ಉಭಯಗಡಿಗೆ ಸೇರುವ ಉಪಗ್ರಾಮ, ೨೯ನೂ ದೇವತಾಸೇವೆಗೆ, ಡಮರು, ತ್ರಿಶೂಳ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.[22] ಬಹುಶಃ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಾಲಯವು ಮಂಜುನಾಥ ದೇವರ ಸಾಕ್ಷಿಗುಡಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಸಿರಂಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮಠದ ಜಮೀನು ಇರುವ ಕಾರಣ, ಮೇಲಿನ ಗುಡಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಇತ್ತಂತಿದೆ. ಮಠದ ಶ್ರೀಗಳಿಂದಲೇ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗೆ ಫಲಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೭೮೧–೧೮೦೯) ಮಠ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾದಂತಿದೆ. ಈ ಮಠದ ಶಾಖೆಗಳು ಮತ್ತು ಜಮೀನು ಹಾರಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿವೆ.

ನೂರುಬಾಡಿ ಮಠ : ಹಾಲೇರಿ ಅರಸು ಕುಮಾರನಿಗೆಂದು ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಡ. ಮೊಲವೊಂದು ಬಂದು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನ ವಾಸ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿ ಬರದು ಎಂದು ಇದನ್ನ ಗುರುಮನೆ–ಗುರುಮಠ ವಾಗಲೆಂದು ರಾಜರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರಂತೆ. ಬಹುಶಃ ದೊಡ್ಡವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ನಾಲ್ಕು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪುಲಿಯಂಡ ಮನೆತನದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ, ೧೭೯೧ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕುಟುಂಬದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ನೂರಂಬಾಡಿಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊಲದ ಕತೆ ಅಂಟಿದೆ. ಈ ಮಠ ರೂಪಿಸಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರು ವೀರಭದ್ರನ ಹಲಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮಠ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊಡಗಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕಹೃದಯವಾದ ನಾಪೋಕ್ಲುವಿನಲ್ಲಿ ಇಡೀ ನಾಲ್ಕು ನಾಡಿಗೆ ಇದೊಂದೇ ವೀರಶೈವ ಮಠ ಉಳಿದಿದ್ದು ಇಂದು ಸಂಸಾರಿ ಮಠವಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತುವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ರಾಜಗೃಹದಂತಿದೆ. ಕೇಟೋಳಿರ, ಅಪ್ಪಾರಂಜಿ, ಹಾಗೂ ಬಿಟ್ಟಾಟಂಡಚೆ ಕೊಡವ ಘನೆತನಗಳು ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ದೊಡ್ಡಕೊಲ್ಲಿಕಲ್ಲು ಮಠ: ಪರಶುರಾಮ ಕೊಡಲಿ ಇಟ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರವಂತೆ. ಅಂತಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಿಪೇಟೆಯ ಈ ಮಠ ಚೇಲಾಳ ಸಮಯದ್ದು, ಕೊಡಗಿನ ನಿರಂಜನ ಪೀಠ; ಮೊದಲ ಮಠವೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಮೊದಲಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಮಾಡು ಇದ್ದ ಮಠ, ಮಹಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಮಠಕ್ಕೆ ೨೫ ಎಕರೆ ಗದ್ದೆ, ಬಾಣೆ, ಜಹಗೀರು ಆಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಚೌಡಮ್ಮ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಒಳಗೆ ಮಠಾಂತರ್ಗತ ದೇಗುಲವಿದೆ. ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯ ದೇಗುಲ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಢಮರು, ನಾಗಬಂಧ ಹಿಡಿದ ಚತುರ್ಭುಜ ಸ್ಥಾನಕ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ದಂಪತಿ ದ್ವಾರಭದ್ರ, ದ್ವಾರ ಭದ್ರೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಗರ್ಭಗೃಹ, ನವರಂಗದಲ್ಲಿ ಭುವನೇಶ್ವರಿ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂತ ಸ್ತಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆ,

ಕಾಮಧೇನು, ವೀರಭದ್ರ, ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಕೆತ್ತನೆ ಹೊಂದಿವೆ. ಆನೆ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕೊಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಗಂಡುಭೇರುಂಡ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮಹಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ.

ಕಿರಿ ಕೊಡ್ಲಿಮಠ: ಉಜ್ಜಯನಿ ಶಾಖೆಯ ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಎರಿಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಮಠದ ಅಮ್ಮ' (ಬಹುಶಃ ಚೌಡಿ) ನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಇದೆ. ದೀಪಾವಳಿಯಂದು ಸ್ವಂತ ಗದ್ದೆಯಿಂದ ಭತ್ತದ ತೆನೆತಂದು ಗದ್ದಗೆ ಬಳಿ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೊಡ್ಡಕೊಡ್ಲಿ ಊರು ಮಠ: ಉಜ್ಜಯನಿ ಶಾಖೆಯ ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುಗ್ಗಿ ಸ್ತಂಭ ಇದ್ದು ದೇವೀರಮ್ಮನ ಮೂರು ಮುಖವಾಡಗಳನ್ನಿಟ್ಟು 'ದೇವೀರಮ್ಮನ ಸುಗ್ಗಿ' ಮಾಡುವ ರೂಢಿ ಇತ್ತು. ಈ ಮಠದ ದ್ವಾರದ ಹಿಂಬದಿಯ ಮೇಲಿನ ಮಠದ ಮಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಾಸನದ ಬರಹವಿದೆ – 'ಶ್ರೀಮತು ಯಿ ಮಟವ ಜಿರಣ ಉದರವ ಮಡಿದು ಸುಕ್ಲಸಂವತ್ಸರದಿ ಮಟವ ಕಟ್ಟಿ ದೇಸವಾರದ ನಂಜಯ್ಯ' –ಅಂದರೆ ೧೮–೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಲಿಪಿಯನ್ನೂ ಹೋಲುವ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೦ ಅಥವಾ ೧೮೧೦ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ. ಇದನ್ನು ದೇಸವಾರದ ನಂಜಯ್ಯನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಓಣೆಪುರದ ಮಠ: ಮಲೆನಾಡಿನ ಈ ಮಠವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗರಾಜನು ಹೊರಗದ್ದುಗೆ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ೯ ಎಕರೆ ಜಮೀನು ಉಂಬಳಿ ನೀಡಿದ. ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ, ಈ ಮಠ, ಗದ್ದುಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಕಟ್ಟಡ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈಗ ಸಂಸಾರಿ ಮಠವಾಗಿ, ಮಠದ ಮನೆ ಎಂದು ಕರೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ವಾರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುದಿನ ಅಂದರೆ ಸೋಮವಾರ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪನವರ ಗದ್ದುಗೆ, ಮಂಗಳವಾರ ಚೌಡಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಬುಧವಾರ ಹಿರಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಗುರುವಾರ ಕೆರೆ ಅಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಡೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಹುತ್ತರಿ, ಜಟನಾಟಿ, ಅಂಜ್‌ಕೂಟ್ ಪಾತಾಳ ತೆರೆಕಟ್ಟಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು.

ಮುದ್ದಿನ ಕಟ್ಟೆ ಮಠ: ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಸದ್ಧರ್ಮ ಸಿಂಹಾಸನ ಶಾಖೆಯಾದ ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಕರ್ತೃ ಸಿದ್ದಲಿಂಗ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದ್ದು, ಮಠದ ಇತಿಹಾಸ ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳದ್ದು, ಎಂದು ಹಾಲಿ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆ. ಒಮ್ಮೆ ಚಿಕ್ಕ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಜಹಗೀರು ಕೊಡಲು ಬಂದನಂತೆ ಆಗಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠದ ಶಿಷ್ಯರೇ ಸಾಕು, ರಾಜ ದಾನ ಬೇಡವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರಂತೆ, ಅಂತಾಗಿ ಮಠದ ಶಿಷ್ಯರೇ ಎಂಟು ಎಕರೆ ಜಮೀನನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಮುಡುಪಿಟ್ಟು ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಿಳಿ ಚೌಡಿ, ಕರಿ ಚೌಡಿ ಇಬ್ಬರು ಇದ್ದು ಏಪ್ರಿಲ್–ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ 'ಚೌಡಮ್ಮ'ನನ್ನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಗುಡ್‌ಗೂರು ಮಠ: ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಾಮಿಡಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಇರುವ ಎರಡು ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಮೇಲಣಮಠ ಸಂಸಾರಿಮಠವಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗಣ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮಠ ಇಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲಿಲ್ಲ. ಮಠದ ಕುರುಹು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಹುತ್ತರಿಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದುಗೆಗೆ, ಬಸವಣ್ಣನ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕದಿರು ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ದೇವರ ಗದ್ದೆಯಿಂದ ಕದಿರುತಂದು ಪೂಜಿಸಿ, ಈ ಮಠದವರೇ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಚೌಡಮ್ಮನ ಅಡ್ಲು'ಎಂಬ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಚೌಡಿಗೆ ಪೂಜೆ ಇತ್ತು ಕಳ್ಳರನ್ನು ಆಕೆ ಹಿಡಿದು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಆಕೆಯ ಆರಾಧನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಗಳಿಗಸಿಗೆ (ಭೂಕಾಮುಗಾರನ ಸಂಕೇತ) ಗೌಡ ಜನಾಂಗದವರಿಂದ ಕೋತ್ರಿ(ಕಡ್ಡಿಯ ಬತ್ತಿ) ಇಡಿಸಿ ಬಲಿ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾರೆ, ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ.

ಗುತ್ತಿಮಠ: ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೪೩ರ ಮಾದಾಪುರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಸೋಮಶೇಖರ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆ (ಸೋಮಪ್ಪನ ಗದ್ದುಗೆ) ನಂಜರಾಯಪಟ್ಟಣದ ಈ ಗುತ್ತಿ ಮಠದಲ್ಲಿರುವಂತಿದೆ. ಜಂಗಮಗಣಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನೆ ತುಪ್ಪ ಮಾಡಿ ಬಡಿಸಿದ ಪವಾಡ ಇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿವೆ. ಕಾವೇರಿ ಕವಲುಗಳ ನಡುವೆ ದಿಬ್ಬ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಠದ ವಾಸ್ತು ದೇಗುಲದಂತೆಯೇ ಇದ್ದು, ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಡಗು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕಾರಣವಾದ ಶ್ರೀ ರಂಗನಗುಡಿ ಇದ್ದ ನೆಲೆ

ಇದಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ೧೦ ಎಕರೆ ಬಾಣೆ ಜಮೀನು ಇದೆ.

ಬೆಂಮತ್ತಿ ಮಠ: ದ.ಕೊಡಗಿನ ದನುಗಾಲದ ಬಳಿ ಇರವು ಈ ಮಠ ತೊರೆನೂರು ಮಠದ ಶಾಖೆಯಾಗಿ ಚೇಲಾಳ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಈಗ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸಾರಿ ಮಠವಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತ[23] ಸಂವತ್ಸರದ ಹಾಗು ಲಿಪಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೧೪-೧೫ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗರಾಜ ಒಡೆಯ ದಾನ ನೀಡಿ ಹೆಸರಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರಾಜಪುರ ಮಠ ಎಂದು ಹೆಸರಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ದನಗಲ್ಲು ಮಠ: ಯಡತೊರೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬಹುಶಃ ಬೆಟ್ಟದಪುರದ ಶಾಖೆಯಾಗಿ ಶಾಸನದ[24] ಸಂವತ್ಸರ - ಲಿಪಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೦-೩೧ರ ಚಿಕ್ಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಶಿದ್ದಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ

ಮಾಯುಮುಡಿ ಮಠ: ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಜಪದಕಟ್ಟೆ ಮಠವೆಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದ ಲಿಪಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ[29] ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನ ಹೆಸರು ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಗುರು ಗಂಗಾಧರ ದೇವರು ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇರುವ ಕಾರಣ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೯ರಲ್ಲಿ ವೀರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನಿಂದ ರೂಪಿತವಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹುತ್ತರಿ, ತುಲಾಸಂಕ್ರಮಣದ ಆಚರಣೆ ಉಂಟು. ಹುತ್ತರಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ ಮೇಲೆ ಮಾಯ ಮುಡಿ (ಕೋಲು ಬಾಣೆಯಲ್ಲಿ) ಹುತ್ತರಿ ಕೋಲಾಟ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವೀರಶೈವರೂ ಕೊಡವ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಆ ಕೋಲಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠದ ಬಳಿ ಕೊಂಡ ಹಾಯುವ ಪದ್ಧತಿ, ಪಾಷಾಣಮೂರ್ತಿ ತೆರೆಯನ್ನು ಪಾಲೆಯರಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ಎರವರಿಂದ, ಗೂಳಿಗ, ಚಾವುಂಡಿ ಮುಂತಾದ ನೆಲೆ ದೈವಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಡಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ಗುರುಸ್ಥಲದ ಈ ಮಠ ಇಂದಿಗೆ ಮೂರು ತಲೆಮಾರುಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಂಸಾರಿ ಮಠವಾಯಿತು. ಕೋಸೂರಿನ ಅಮ್ಮಕೊಡವರಾದ ಹೆಮ್ಮಚ್ಚಿ ಮನೆತನದವರು ಉಗಾದಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಊರಿನ ಮಠದ ಜಂಗಮರನ್ನು ಕರೆಸಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಈಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಮಹಾಪೂಜೆ, ಕೈಮಡ (ಹಿರಿಯರ ಸ್ಮಾರಕ ಕಟ್ಟಡ) ಸಮಾಧಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಡಿಕೆ ಬೀಡುಮಠ: ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿ ಗದ್ದುಗೆ ಇರುವ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿ ಮಠ, ಮೂಗನ ಮಠ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಸಂಸಾರಿ ಮಠವಾಗಿ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಬ್ಬರಿದ್ದರು. ಇಂದು ಅವರೂ ಇಲ್ಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೧೫ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಚನ್ನಬಸವಪ್ಪ ಸ್ವಾಮಿ ಅವರಿಗೆ ಗುರುಪುರಮಠವನ್ನು ಉಂಬಳ ಸಹಿತ ನೀಡಿದೆ. ಆ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಬಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚರಮೂರ್ತಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೭೭ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದು[25] ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆ ಬೀಡಿಗೆ ಬಂದು ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿ ಎನಿಸಿ ಮಠದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತಿ ರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೧೫ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಪಾಲ್ವರೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ[26] ಪಾಲ್ವರೆಯ ಸಮೀಪದ ಮಡಿಕೆ ಬೀಡಿನಲ್ಲಿ ಗುರಪುರ ಮಠದ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಮಠವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಆ ಕಾರಣ, ಅದನ್ನ ಅರಸಿ ಚೆನ್ನಬಸವಪ್ಪ ಸ್ವಾಮಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಠವನ್ನು ಈಗ ಮಠದ ಮನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ನಾಣಚ್ಚಿ ಮಠ: ಶ್ರೀ ಮಂಗಲ ನಾಡು ಪೂರ್ವಬಾಡಗದ ಬಳಿ ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ೨೮ ಎಕರೆ ಭೂಮಿ, ಹಾಗು ಕಾಡು ನೀಡಿದ್ದರಂತೆ. ಮಠಕ್ಕೂ ನೆರೆಯ ಕುಟ್ಟದ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಕರಿಂಗಾಲೀ ಅವ್ವ (ಕುಟ್ಟಲಮ್ಮ) ಗೂ ಜಾನಪದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಆಕೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಕೇರಳದ ..ಮುನ್ನೂಟ ಜಾತಿಯವರು ಮಾತ್ರ 'ತೆರೆ'ಕಟ್ಟುವ ಅವಕಾಶವಿದ್ದು ಅವರ ಮೇಲೆ, ಆಕೆಯ ತಿರುವಳ (ಆವೇಶ) ಬಂದಾಗ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ : "ನಾಣಚ್ಚಿ ಮಠತ್ತುಳ್ಳ ಗುರುಗಳ ಉಂಡೋ" - ನಾಣಚ್ಚಿ ಮಠದ ಗುರುಗಳ ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆ?

ಹೆಗ್ಗಡಹಳ್ಳಿ ಮಠ: ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಪೀಠದ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ (ಈಗಿನ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ) ಈ ಮಠ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಡಗಿನ ಗಡಿಯ ಮಠವಾಗಿತ್ತು.

ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಜಹಗೀರು ನೀಡಿದ್ದ. ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಮರುದಿನ ನಡೆಯುವ ಗೊಡ್ಡು ದೊಡ್ಡಯ್ಯನ ಜಾತ್ರೆ (ಈಗ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ, ಕೊಡಗಿನ ಕನ್ನಾಂಬ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನಿಗೆ ಇದರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ) ಹಾಗು ಶನಿವಾರಸಂತೆ ಬಳಿಯ ಹುಲುಕೋಡಯ್ಯನ ಜಾತ್ರೆಗೂ ಈ ಮಠದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದು ಅಂದು ಗುರುಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಯ ಮಾಡಿಸಲೇಬೇಕು. ಮಠದ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಕೊದೀವಳಿ-ಕಣೆಯ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮಠದ ಉತ್ಸವಾದಿ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳೊಡನೆ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಹವ್ಯ ಕವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನ ನಡೆಸಲು ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವುದು. ಅವರು ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳೂ ಹೌದು

ಚಂಗಡಹಳ್ಳಿಮಠ: ಮೊದಲು ಕೊಡಗಿಗೆ (ಇಂದು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ) ಸೇರಿದ್ದ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಖಾಸಾಮಠ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೦–೫೦ರ ಕಾಲದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ೧೧ನೇ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ (ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಶಿದ್ದಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು) ಮಠದ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಬಳಿ ಶಾಸನವೊಂದಿದ್ದು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆರೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜಮೀನು ಇದೆ.

ರಾಜಾಪುರದಮಠ: ಹೇಮಾವತಿ – ಯಗಚಿ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮದ ಬಳಿ ಕೊಡಗಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ತೇಜೂರು ಮಾಯಿ ಗೌಡನ ರಾಜಾಪುರ ಮಠ ಇತ್ತು. ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಮುಳುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು ಶಾಖೆ ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಗದ ಈ ಮಠವನ್ನು ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ೧೯–೪–೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ, ಕೊಡಗಿನ ಶಿಡುಗಳಲೆ ಮಠ ಪಟ್ಟದ ಬಸವರಾಜ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರದಿಂದ, ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಶಿವದೀಕ್ಷಾ ಪಟ್ಟಾಭೀಷೇಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಠ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು.

ಮೈಸೂರಿನ ಕೊಡಗು ಮಠ: ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಂತಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಬಸವೇಶ್ವರ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಮಹಾರಾಜರ ಕುದುರೆಯನ್ನ ಪಳಗಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ ಸಹಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಜಹಗೀರು ನೀಡಿದರಂತೆ. ಮಠದ ವತಿಯಿಂದ ದಾಸೋಹ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಸಂಸಾರಿ ಮಠವೂ ಆಗಿದೆ. ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆ ಮಠದೊಡನೆ ಸಮಬಂಧವು ಇತ್ತು.

ಸಂಗಮ ಪಟ್ಟದ ಮಠ: ಶ್ರೀ ಮಂಗಲ ನಾಡಿನ ನಾಲ್ಕೇರಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ನದಿಸಂಗಮದ ಬಳಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತು. ೪–೫ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಈಗ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಮಠ: ಕೊಡಗು ಶ್ರೀ ರಂಗ ಪಟ್ಟಣ – ಮಾಲ್ದಾರೆ ಅಚೆ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಗದ್ದುಗೆ ಮುರುಘಾಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠವೊಂದು ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಪ್ರತೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ವೀರರಾಜ ಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 18, ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 18 ಹಾಗು ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 55 ಮಠಗಳು ಕಾಣಬರುವಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಎಳೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗಿನ ಭಾಗವು ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರ ಮುನ್ನವೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ವೀರಶೈವ ಚಂಗಾಳ್ವಾರಸರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಇದ್ದುದು ಈ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣ ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ. ದ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಕಡಿಮೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಎರಡೂ ಅರಸು ವಂಶಗಳು ಕೆಳದಿ ಅರಸರಂತೆಯೆ –ಗುರು–ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನೂ ಪೋಷಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಚಂಗಾಳ್ವ–ಹಾಲೇರಿ ಅರಸರ ಕೊನೆಯವರಿಗೂ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಿಗೆ ರಾಜಪೋಷಣೆ ದೊರೆತು ನಂತರ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಇಳಿಮುಖವಾದರೂ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೃಕ್ಷದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದುವೇ ವಿನಾ ಒತ್ತಾಯದ ಮತಾಂತರದ ಮುಳ್ಳಾಗಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಳಿದ ವೀರಶೈವ ಅರಸು ವಂಶಗಳೂ ಕೂಡ ಸಾಮೂಹಿತ ಮತಾಂತರದ ಒತ್ತಾಯದ ತಿಳಿಗೇಡಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕದೆ, ರಾಜಕುಟುಂಬದ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಅರಸು ಕೂಡ

ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಈ ಅನೇಕ ಮಠಗಳ ವಾಸ್ತುವನ್ನೂ, ದೇಗುಲ, ವಾಸ್ತುವನ್ನು ಇಂಡೊ–ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿರುವುದು ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಭೌಳವಾಗಿ ಒತ್ತಿದಂತೆ, ಅವರ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡುದುದನ್ನು, ಹುತ್ತರಿ, ತುಲಾಸಂಕ್ರಮಣ, ಸುಗ್ಗಿಕಟ್ಟೆಹಬ್ಬ, ಮದ್ದಿನ ತಕ್ಕಿ, ತೆರೆ–ಕೋಲ ಕಟ್ಟಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಮಠಗಳು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆಯಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಡಗಿನ ಜನತೆ, ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಹುತ್ತರಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಕೋಲು ಪಡೆಯಲು, ಕೈಮಟಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರ ದೇಗುಲಗಳ ಆರಾಧನೆ–ಉದ್ಘಾಟನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮ ಸಂಪುಟಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮಠಕ್ಕೆ ಹುತ್ತರಿ ಕದಿರು ತಂದು ಪೂಜೆಗಿಟ್ಟು ಒಯ್ಯುವುದು ಆ ಮಠಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವದ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ರೀತಿ ವಿನಿಮಯ ಪ್ರಭಾವ. ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೂ ಈ ಮಠಗಳು ಅನುವಾಗಿ, ವಿದ್ಯಾದಾನ–ಶಾಲಾ ನಿರ್ವಹಣೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ನೀಡಿಕೆ, ಶೀಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕೊಡಗು, ಶಿವಾನುಭವ ಗೋಷ್ಠಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಮಾಜಿ ಸೇವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ವಾತಾವರುಣವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿವೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.

ಎಲ್ಲಾ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ಗೋಷ್ವಾರೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸಬಹುದು

ಸಂಪ್ರದಾಯ	ಸ್ವಾಮಿಗಳಿರುವುದು	ಸಂಸಾರಿ ಮಠ	ಪರಾಧೀನ / ಮುಳುಗಡೆ	ಒಟ್ಟು
1. ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು	1	16 + 1	8	26
2. ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಶ್ರೀ ಶೈಲ ನಿಡುಮಾಮಿಡಿ		1 + 1	6	10
		1	1	
3. ಉಜ್ಜಯಿನಿ	3	2	3	8
4. ಚೀಲಾಳಸಮಯ	3	3	15 + 3	24
5. ಮುರುಘಾಸಮಯ	6	2 + 1	4	13
6. ಬೆಟ್ಟದ ಪುರ ಲೀಲಾಸ್ಯಸಮಯ	-	-	3	3
7. ಅನಿಶ್ಚಿತ ಜಂಗಮ ಮಠಗಳು	1	1 + 1	2 2	7
ಒಟ್ಟು	14	30	47	91

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಡಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ: 'ಕೊಡಗಿನ ಇತಿಹಾಸ', ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೪, ಪು. ೪೪
2. ಶ್ರೀ. ಜಚನಿ 'ಚಂದ್ರಗುಂಡ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ', ಜಚನಿ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೬೪, ಪು.೬, ೨೩, ೨೫; ಮತ್ತು 'ಯುಗಪ್ರುರುಷ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರರು', ಶ್ರೀ ಜಚನಿ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ – ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಮುಗಳೂರು, ೧೯೯೦, ಪು ೨
3. Coorg District Gazetteer, Bangalore, 1965 P. 43-45
4. 'ಕೊಡಗಿನ ಕೊಲೆಕಲ್ಲುಗಳು' ಪರತಿಸಿರಿ (ಹೆಚ್.ಪಿ. ವೀರನಾಯಕ 'ಪರತಿ' ನೆನಪಿನ ಸಂಪ್ರುಟ) ಹರ್ತಿಕೋಟೆ, ೧೯೮೬, ಪು. ೬೬೦
5. ಎಂ.ಜಿ. ನಂಜುಂಡಾರಾಧ್ಯ 'ಶ್ರೀ ನಿಡುಮಾಮಿಡಿ ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಪೀಠ ಪರಿಚಯ' ಮಾಮಿಡಿ, ಸಂ. ೪, ಸಂ. ೧೬, ೧೯೮೪, ಗೂಳೂರು ಪು. ೪೬
6. ಎ.ಕ. ಸಂಪ್ರುಟ. ೧ (ಪರಿಷ್ಕೃತ) ಯಡೂರು ೬೨ 'ಪರತಿಸಿರಿ' ಪು. ೬೧೬
7. ಅದೇ ನಂದಿಗುಂದ ೮೩
8. ಅದೇ, ಗಣಗೂರು ೫೬
9. ಅದೇ, ಚೇರಳಸಿರಿಮಂಗಲ ೩೫
10. "ಕೊಡಗಿನ ಕೊಲೆಕಲ್ಲುಗಳು", : 'ಪರತಿಸಿರಿ' ಅದೇ, ಪು ೬೦೦, ೬೪೫
11. ಕೆಳದಿಗುಂಡಾಜೋಯಿಸ್ : 'ಇಕ್ಕೇರಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ,' ಕೆಳದಿ, ೧೯೨೫, ಪು, ೬೫.
12. ತಾಮ್ರಪಡ್ಲು ಮಠದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಜಂಗಮರ ಶ್ರೀ ಚನ್ನಾವೀರಯ್ಯ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದು
13. ಡಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ: ಅದೇ ಪು. ೧೨೦ ರೀತ್ಯ, ಹಾಲೇರಿ ಒಡೆಯರ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಕೊಂಬನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ಊದಿದಾಗ ಆ ಸ್ವರಪು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಲುಪಿತೋ ಆ ಸೀಮೆಯೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಕೊಂಬು ಆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕೊಂಬು ಊದಿ ಆ ಸ್ವರಪು ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತೋ ಅದು ಮುಂದಿನ ಕೋಂಬು ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕೊಡಗು ದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೨ ಕೊಂಬುಗಳಾದುವು.
14. Coorg Memoirs, 1869, P. 175-176
15. ಡಾ: ಶ್ರೀ. ಜಚನಿ : 'ರುದ್ರ–ಭದ್ರ–ರೇಣುಕ' ಮಾಮಿಡಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಮೆಗಳೂರು ೧೯೮೫, ಪು– ೬೩

16-17. ಡಾ॥ ಎಚ್.ಎಂ. ಮರುಳಸಿದ್ದಯ್ಯ: 'ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ', ಉಪನ್ಯಾಸ ಸಂಚಯ, (ಸಂ): ಟಿ.ಆರ್. ಮಹದೇವಯ್ಯ, ಶ್ರೀ ಸರ್ವಭೂಷಣ ಮಠ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೧, ಪು. ೨೬೯

18. ಎ.ಕ. ಸಂಪ್ರುಟ ೧, ಅಬ್ಬಿ ಮಠ ೬೨
19. ಈ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಹೊಸಪಟ್ಟಣದ ಶ್ರೀ. ಬಿ.ಈ. ವೀರರಾಜು ಅವರು ತೋರಿಸಿದರು.
20. ಕೇರಳ ಹಾಗು ದ.ಕ.ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೈವಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಚಾಪುಂಡಿ, ನಚ್ಚುಟ್ಟಿ, ಭೈರವ, ಮಂದರ್ಣ .ಮೂರ್ತಿ ಕುಟ್ಟಿಚಾತ, ಪ್ರೊಟ್ಟಕುಳಿಯ, ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿ, ಪಂಜುರ್ಲಿ ಮುಂತಾದ ವಿಧದ ಕೋಲಗಳು
21. ಎ.ಕ. ಸಂಪ್ರುಟ ೭, (ರೈಸ್ ಆವೃತ್ತಿ), ನಗರ 32
22. ಎ.ಕ.ಸಂಪ್ರುಟ ೧, ಹೆಗ್ಗಡಪಳ್ಳಿ ೪೦, ೪೧

23-24. ಎ.ಕ. ಸಂಪ್ರುಟ ೧ ದನಗಲ್ಲು ೧೦೩, ೧೦೪

25. 'ಗುರುಪುರ ಮಠದ ಇತಿಹಾಸ' ಬಸವಪಥ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೦? ಪು. ೮೮

30. ಕೆಳದಿಗುಂಡಾಜೋಯಿಸ್: ಇಕ್ಕೇರಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಅದೇ, ಪು. ೩೫, ೫೨